

מושגי היסוד של המדיניות הצבאית ב"תקופה האטומית"

משהרעים הדן של ההתפוצצויות האטום הראשונות — בהירושימה ונגאסקי — נכנס העולם לתקופה של מושגים מדיניים, צבאיים וסוציאליים חדשים מיסודם. במאמר, אשר חלקו הראשון מובא כאן, מנתח הפרופסור ברנרד ברודי את שינויי הערכים ובדרך של הקשים שבהגיון — ומתוך ביטחה שפרט לדרך התגמול, בחינת "אטום תחת אטום", לא תיתכן התגוננות יעילה בפני פצצות האטום — מגיע הוא לכלל מסקנה, כי יותר משעשויה פצצת האטום לסכן את שלום העולם עשויה היא (מחוסר וודאות בנצחון ומן הודאות בחורבן שיהא חלקם של המנצחים), לכבוש את יצר המלחמה.

בתנאים ששררו לפני בוא הפצצה האטומית, אפשר היה לצפות ולשער כי צרכיה של ההגנה האווירית לא יפגרו אחרי אמצעי ההתקפה, ואף יעלו עליהם. אכן, גם בעבר העמידו הרקטות ארוכות הטווח את מערכת ההגנה בפני בעיה שדומה ואין לה פתרון; אך קהירן העצום לכל יחידה, היה גבוה מדי לגבי כלי נשק כאלה. העשויים להחטיא את המטרה ויפים למהלומה אחת בלבד. אשר למפציצים — הרי ניתן להשתמש כנגדם במטוסי הקרב והתותחים האנטי-מטוסים שימוש יעיל ביותר. כנגד ההתקדמות שבמהירותם ו"כושרי הגבהתם" של המטוסים מכל הסוגים, העשויים ברובם לשרת את התוקף, — היתה שקולה, פחות או יותר, הקידמה הטכנית בשטחים אחרים, שבהם, בחשבון הסופי, היא עשויה יותר לסייע בידי המתגונן (בילוש אחר מטוסים וגילוי נתיבם בעזרת ה"ראדאר"; פגזי "פתילת סמוכין", המתפוצצים בקירבת המטרה, גם בלי לפגוע בה ממש, אך בטווח המסכן את המטרה בריסיסים או הדף-אווירי, ועוד כיוצא באלה).

על כל פנים — אפשר היה לדמות שבמלחמה עתידה בין מעצמות גדולות השגת תכלית מכרעת בדרך של "הפצצה איסטרטגית" תהיה מותנית ברישומם המצטבר והולך של מאמצי הרעשה ממושכים; ומאמצי-הפצצה כאלה אף הם יהיו תלויים בתוצאות של מערכות-אוויר, ואף של מסעות-מלחמה שלמים לרכישת הריבונות באוויר. ובין כה וכה — אם יש לראות את המלחמה האחרונה כדוגמה ואבטיפוס — תוספנה הצורות הישנות של אורח-המלחמה, ביבשה ובים, להשפיע השפעה רבת-משקל לא רק על ההכרעה הסופית, אלא אף על יעילותה של ההפצצה-האיסטרטגית עצמה. ומאידך — גם ההפצצה האיסטרטגית, (כמו שהיה, ללא-ספק, במסע נגד גרמניה), תשפיע את השפעתה על תוצאות המאבק, או תקבע את גורלו, בעיקר ע"י רישומיה במסעות-הקרקע.

השינויים שבאו עם פצצת האטום

ואילו עתה נראה, שהפצצה האטומית מוחקת את תמונת-הדברים המתוארת לעיל; וזה, קודם כל, משום שעצמת-ההרס הכבירה שלה מן ההכרח שתקצר לאין-

ערוך את הזמן הדרוש להשגת התוצאות שניתן להפיקן תוך הפצצה איסטרטגית — והלא אין עוד טעם לויכוח על ערכה המכריע של זו. האמת היא, כי השינוי העיקרי שהוללה הפצצה האטומית איננו, בראש ובראשונה, בכך שהיא תעשה את המלחמה לאכזרית ואלימה יותר — הלא יכולה עיר ליהרס עדי-היסוד, באותה תכליתיות עצמה, ע"י ט.נ.ט. ופצצות-תבערה—אלא בכך שהיא תרפו את גילוי האלימות במושגים של זמן. אותו עולם, שהתרגל להגות באימה על מלחמות הנמשכות ארבע או חמש שנים — נבעת היום מהסיכוי, שמלחמות-העתיד תימשכנה ימים אחדים בלבד.

אחת מתולדותיו של שינוי כזה תתבטא בכך, שאחוז האבידות בח"י אדם יגדל בהרבה אפילו ביחס לאותו ההרס החמרי, העצום מכל הידוע עד כה, שייגרם במלחמות העתיד. כי אין לדמות את הבעיה, כיצד להזעיק בעוד מועד את האוכלוסיה של כרך גדול ולאפשר ע"י כך את השימוש במקלטים, עת שלהחרבת אותו כרך נדרשים מאמציו המרוכזים של כוח-אוויר גדול — לבעיה המתעוררת כשקיבולת זו יכולה להיעשות ע"י מטוסים מועטים, הטסים בגובה רב ביותר. יתר על כן, יש להטיל ספק רב באפשרות לבנות מקלטים הראויים לעמוד בפני הפצצה האטומית, אם נזכור שפצצת-הנסיון בניו-מכסיקו, שפוצצה בגובה של יותר ממאה רגל מעל פני הקרקע, גרמה בכל זאת לרעידות-אדמה חזקות, מסוג שלא נודע עד כה, שנמשכו למעלה מ-20 שניות. אף בעיה זו בלבד, של איורור מקלטים עמוקים — שהיא צורך באטימתם בפני גזים רדיו-אקטיביים במידה מסוימת — אנשי-מדע רבים אינם רואים לה כל פתרון, כמעט. נראה אפוא, שהדרך היחידה להבטיח את חייהם של שוכני הכרכים היא לפנותם לחלוטין מעריהם בתקופות משבר הרוות-הסכנה, אך גם תכנית מעין זו היתה גוררת אחריה כמה בעיות ללא פתרונים, כמעט.

היש סיכויים להגנה בפני האטום?

האם כדאי, אפוא, בכלל לדון ב"מדיניות-צבאית" (היינו — במערכת האמצעים שמכונים לעת-מלחמה) כבעלת ערך כלשהו בתקופת הפצצה האטומית? רבים האנשים המשכילים שיענו כי אכן אין הדבר כדאי. התרכזותם הגלהבת והאכסלוויבית של אילו אנשי-מדע ואחרים בהצעות של "הגמוניה עולמית" וכדומה — כשהנמקותיהם מושתתות על הבסיס של "נלא...", שאינו מניח כל מקום לשאול לאפשרויות ההגשמה — מעידה על עומק הכרתם, שאין עוד כל תועלת באותם אמצעי השמירה על הבטחון, שסיפקה העצמה הצבאית בעבר. שכן אם עלולות ערינו להימחות בין-יום, אם אין כל יסוד הגיוני לקוות להתפתחותם של אמצעי-התגוננות בפני הפצצה, אם כל המעצמות הגדולות נמצאות כבר עתה זו בטווח-ההלם של זו, אם אפילו יתרון ניכר במספר המטוסים והפצצות אינו מקנה לך כל בטחון של ממש — מה התועלת עוד בצבאות וציים גדולים? הרי, אם לא נוכל להלום תחילה, ולחסל את האיום לפני שנתגלם בפועל ממש

— דבר. שחוקת מדינתנו! — גראית כאוסרת אותו — גזירה שנאבד בהתקפת השמד, בלא שנספיק אפילו לגייס את כוחות ההתנגדות שלנו.

אפתעה ותגמול

אמנות-אומן, שהפצצה מהוה שיא בייצור מכשירים תוקפניים ביכרת במיוחד בקרב אנשי-המדע שפיתחוה. מכירים הם את הפצצה ואת כוחה. וכן יודעים הם את התחומים ליכולתם הם עצמם, כ"מחוללי-נסים". משום כך, ספקנים הם הרבה יותר מקציני-צבא והדיוטות לרוב, בנוגע ליכולתם ליצור את המכשיר שיטול מהפצצה את עוקץ-אימתה. אחד הגדולים שבהם, פרופיסור ג'. רוברט אופנהיימר, ביטא דעה נמרצת למדי בענין זה:

"הדוגמה לשימוש בכלי נשק אטומי ניתנת בהירושימה. אלה הם כלי תוקפנות. אפתעה והטלת אימה. יתכן שאם ישוּבו להשתמש בהם באחד הימים, יפצילום באלפים, ואולי ברבבות; אופן הטלתם עשוי להשתנות, ויתכן, שישקף חישובי אפשרויות חדשות של הכשלה; יתכן שהאיסטרטגיה של השימוש בהן תשתנה מזו שנקטו כלפי אויב, שכבר נוצח, בעצם (ב־1945 — המערכת). על כל פנים, הרי זה נשק של תוקפנים; ויסודות האפתעה והטלת-האימה הריהם חלק בלתי-נפרד ממנו, ממש כגרגיני-האטום הפרידים".

אמיתות דבריו של פרופיסור אופנהיימר מותנית בהנחה אחת, שחשיבות חיונית לה, אף כי לא הגיעה לידי ביטוי: והיא, שהאומה האומרת לפתוח בהתקפה, לא תראה טעם לחשוש לתגמול, ברם, אם יהא עליה לחשוש לתגמול, לא תמצא אלא נחמה פורתא בעובדה, שהרסה את ערי היריב שעות מספר — ואפילו ימים מספר — לפני שתחרבנה עריה היא. אכן יכולה היא להתחיל בפני עריה בעת ובעונה אחת עם ההתקפה על ערי האויב (אם תקדים לעשות זאת, יתכן שהיריב אף הוא יעשה מיד כמוהו!) ולהשאיר על ידי כך לתגמולין ערים ריקות מאדם. אך גם הצלחתה של תחבולה כזאת תהיה תלויה בשעות שבין הפגיעה לבין הפגיעה-שכנגד. וודאי שהפנינו לא יציל את מערך-הציוד הגשמי העצום המרוכז בערים, שבלעדיו אין לקיים את חיי כלל-האומה לאורך ימים. יתכן איפוא, שנמצא, כי חשיבותו של גורם האפתעה פחותה היא מן המשוער בדרך כלל.

אם אין המדינה התוקפנית פטורה מן החשש לתגמול — הרי תמצא למדה, שאפילו תהיה היא המנצחת, הרי ההרס החמרי שייגרם לה יהא גדול לאין-ערוך ממה שנגרם מעולם לאומה מנוצחת. במסיכות אלו אין שום נצחון, ואפילו אילו היה מובטח מראש — ומעולם אין הוא מובטח מראש — שזה במחירו, ואין זה הכרח, שסכנת-התגמול תהא ודאית במאה אחוז; די שיהיו לכך סיכויים של ממש, או שתהיה אמונה בסיכויים של ממש. הצפייה לבאות חשובה יותר, מן הבאות.

הטענה כי ייתכן, שקרבן ההתקפה לא ידע מאין באו הפצצות, היא נואלת מדי, ואינה ראויה לתשובה כמעט. אולם הואיל והשמיעה כה תכופות אנשים,

(1) הכונה לארה"ב של אמריקה, בה רק הקונגרס רשאי להכריז מלחמה. — המערכת.

הידועים בדרך כלל בשיקול-דעתם האחראי, אין לזלזל בה לחלוטין. אמנם אפשר לדמות, שאיתורם הגיאוגרפי של מקומות שיגור הרקטות מרחיקות-הטווח יהיה מן הנמנע במשך זמן-מה, — אף כי אין זה מתקבל על הדעת ביותר; אך ודאי אין לשער שזהותו של המתקיף תישאר בגדר סוד בזמננו. תכופות הובע החשש שהנה ארצך עלולה להיתקף פתאום, בתקופה הנראית כימי שלום יציב — אך חשש זה לא נתממש מעולם, על כל פנים, — במשך מאה וחמשים השנים האחרונות. ככל שהטכניקה המתקדמת עושה את המלחמה איזמה יותר, כן היא מתנה, יותר ויותר, את ההחלטה לפתוח בה בהכשרה פסיכולוגית מדוקדקת. אין לך במדיניות הבינלאומית של ימינו הרבה דברים ודאיים יותר מהעובדה, שכיום הזה לא יתכן מעשה-התקפה בלא תקופה-קודמת של איבה מסוג, שאופיו החמור ברור מאליו. וזהותו של היריב העיקרי תהיה בלתי-מפוקפקת ביחוד בתקופתנו זאת, המונה רק שתיים או שלוש מעצמות ממדרגה ראשונה. למעשה, כפי שכבר הודגש בשעתו, הרי מאזי-הכוחות הנוכחי, ה"דו-קטבי", הוא מסוכן כל כך דוקא משום שאין בו ספק בקביעת זהותו של היריב הראשי.

לאשרנו, מועטת הנטיה להאמין בכך, שהפצצה האטומית — בעצם קיומה ומשמעותה האיזמה — "מוציאה את המלחמה מגדר האפשרי". גם בלעדי הפצצה היו מסיבות המלחמה החדישה צריכות לשמש מניעה מספקת — אך הוכח שאין הדבר כך. אם יותן להשתמש בפצצה האטומית בלי חשש לתגמול ניכר באותו נשק עצמו — ודאי עתידה היא רק לעודד את התוקפנות. הרי איפוא, טעם נוסף לכך, שאם יהיה הכרח בשיתוף הבעלות על הפצצה, ינקטו כל הצעדים להבטחת סידורים, שיקבעו במידת האפשרות את הודאות, שכנגד התוקפן המשתמש בפצצה ישתמשו באותו נשק עצמו.

התשמש פצצת-האטום מעצור פסיכולוגי למלחמה?

אם ייעשו סידורים כאלה — הרי זה בגדר ודאות, שבסופו של דבר תהיה הפצצה מעצור פסיכולוגי רב-כוח לכל תוקפנות. כי, באופן יחסי, אין זה מעלה או מוריד הרבה, אם למעצמה אחת יותר פצצות מאשר ליריבה, ואם עשתה הכנות מושלמות יותר להתגוננות בפניהן. כי בין כך ובין כך, עתידה היא לשאת בחורבן-בל-ישוער של חיים ורכוש. ידוע, שבשנות השלושים למאה זו היתה הרגשת הבחילה שבמלחמה עמוקה יותר — וקרוב לודאי, אף כללית יותר — מאשר בכל תקופה אחרת בדברי הימים. במסיבות אלו — לא ייתכן טיפוחה של מלחמה חדשה אלא במצב, בו תצטרף למציאותם של דיקטטורים משוללי כל מידת אחריות, גם אמונה, שתאז רווחת ביניהם ובין אנשי מטהיהם הראשיים שהתוקפנות עתידה להצליח ותעלה בזול גם יחד. גם בעתיד אין להוציא מן הכלל, במסגרת הקיימת של המדיניות הבינלאומית, את האפשרות שאנשים מופקרים או נעדרי-אחריות ישובו ויעלו לשלטון כמעצמות אדירות. אולם דומה, שאפשר יהיה לעקור — אם לא מלב שליטים מטורפים, הרי לפחות מלב תומכיהם הצבאיים, — אותה השגה, שהתוקפנות תעלה בזול.

הילכך, הצעד הראשון והחינוכי ביותר בכל תכנית־בטחון אמריקאית לתקופת הפצצות האטומיות הוא לנקוט אמצעים כדי להבטיח לעצמנו, למקרה התקפה, את האפשרות להשיב עליה מידה כנגד מידה. באמרי זאת, איני מהרהר כרגע בכך, מי ינצח במלחמה הבאה, בה ישתמשו בפצצות אטומיות. עד היום היה תפקידו העיקרי של מנגנונו הצבאי לנצח במלחמות. ואילו מכאן ואילך, מן הדין שתכליתו העיקרית תהיה — מניעתן של אלו. כמעט שאין להעלות על הדעת כל תכלית מועילה אחרת.

אף אין לכותב ענין מיוחד בשאלה, אם ערובה זו לתגמול תהא מושתתת על כוח לאומי, או בינלאומי. אכן, אי אתה יכול להתעלם מעובדה ברורה אחת: בתקופה הקרובה ביותר, עלינו לתכנן את תכניותינו תוך ידיעה, שקיים הבדל עצום בין מה שאומה יכולה לעשות בביתה, לפי בחירתה ויוזמתה היא, — ובין מה שיש ביכולתה לעשות לגבי תכניות המותנות בהסכם עם אומות אחרות. עם זה אסור, כמובן, שמדיניותנו הפנימית בענין הפצצה האטומית והגנתנו הלאומית בכללה, תהיה מסוג העשוי לסתור מלכתחילה הזדמנויות של ממש להשגת הסכמי־בטחון עולמיים ראויים לשמם. הרי זה תנאי חשוב העשוי לשמש סייג ניכר בפעולותינו.

גורלן של מדינות קטנות

אִי־אלה אמצעים להגנה בינלאומית על אותן מדינות, שאינן יכולות להגן על עצמן. יהיו עוד הכרח בעתיד, כאשר היו בעבר, נשמעה, בין השאר, הטענה, שבאם יהיו להן, למעצמות בינוניות או קטנות, פצצות־אטומיות, הרי שתוחזר להן ע"י כך יכולתן לעמוד עמידת־מש במני תוקפנות שכנותיהן אדירות־היכולת, שבלעדי כך כבר גיטלה מהן כמעט. הרי זה, כמובן, השערה מענינת, אך בהכרח תישאר בבחינת "תיקו". אמנם נכון הדבר, שמדינה קטנה, גם בהודותה שאינה מסוגלת לנצח במלחמה נגד אויב חזק ממנה, יכולה בכל זאת לאיים עליו בפצצה אטומית, בתורת מכשיר־של־עונשין, באם יפלוש לתוכה. אך כנגד זה נכון, שמעצמה אדירה תוקפנית יכולה אף היא לאיים איזמים שכנגד, לגבי הנוהג שתנהג בכבשה אותה ארץ שהשתמשה נגדה בפצצות האטומיות. קשה לכותב הטורים להעלות על דעתו שמעצמה קטנה תעז לאיים בהפעלת הפצצה על שכן אדיר, שודאי יפשוט עליה במהרה משתחלנה פעולות־האיבה. אדרבא, מתקבל על הדעת הרבה יותר שדוגמתה של דניה במלחמת־העולם השניה תמצא לה מחקים לרוב במלחמת־עולם שלישית, כי התוקפן לא יעלה על דעתו ל"אטם" (מלשון — "אטום") עיר התפוסה בידי גייסותיו הוא; ואלו הצד הלוחם שכנגד יפקס הרבה בטרם ישמיד באמצעות נשק כל־כך נטול הבחנה את עריה של מדינה ידידותית, התפוסה בידי אויב.

בטחונן של מדינות כגון אלו הכרח שיהא תלוי בו, בחשבון הסופי, גם בטחוננו אנו. ואולם — רק מעצמה גדולה, שנקטה את האמצעים הדרושים, כדי לצמצם את סכנות היפגעותה הישירה בהתקפת הפצצה האטומית, תוכל להגיש את

העזרה. הדרושה לזולתה. צמצומה של סכנת-ההיפגעות הוא. על כל פנים, אחת הדרכים הממשיות לצמצום היצר-הרע של תוקפנים-בכוח. ואם המציאות הטכנית גרמה, שצמצומה של סכנת ההיפגעות מזדהה, במידה מרובה, עם השמירה על כוח-ההלם — הרי זו עובדה, שיש להביאה בחשבון. בנסיבות אלה הרי כל אמצעים מבפנים, שתהא בהם משום ערובה יעילה לשמירתו של כוח-הלם כזה במקרה התקפה, עשויים לתרום תרומתם לבסיס מוצק יותר להפעלתה של מערכת-בטחון בינלאומית.

הסכנה של פצצות-אטום ברשות-יחיד

יש לבדוק איפוא את כל המצבים האפשריים, שבהם עלולים חששות התוקפן מפני התגמול להצטמצם כדי מינימום, ולחפש דרכים למנוע בעד התהוותם. ראש וראשון לאלה, והוא הברור ביותר, הוא המצב בו יש לתוקפן מונופולין על הפצצות. כיום הוה, המונופולין הוא בידי ארצות-הברית, אך זו סומכת על המוניטין שיצאו לה כמדינה שוחרת שלום וכן — ודומה שדבר זה עושה רושם רב עוד יותר — על עייפותה ממלחמה. הברורה לעין-כל, כדי להפיג את דאגתן של מעצמות אחרות, על כל פנים, מצב זה, המיוחד במינו, ודאי לא יאריך ימים. דומה, שלא תתואר התחדשותו של מצב-המונופולין בעתיד אלא במקרה שהסכם פיקוח בין-לאומי למניעה קפדנית של ייצור הפצצות האטומיות, יופר ע"י מעצמה אחת, בסתר או בגלוי. אכן יש להודות, שהתחמקות, או הפרה, כזאת עלולה להתרחש לאו דוקא מתוך מזימות תוקפניות. מקורה עלול להיות, בפשטות, הפחד שמא אומות אחרות נוהגות כך, והשאיפה לבטחון-יתר. לכל צרה שלא תבוא. אף על פי כן, עשוי מונופולין נסתר כזה להמיט שואה איומה ביותר על העולם, מבחינת שלומו ובטחונו. מוצדקת איפוא בהחלט הדרישה, שכל שיטה של פיקוח או איסור בינלאומי על ייצור הפצצות תכיל ערובות המבטיחות יעילות של מאה אחוז, למעשה.

דרכי הטלתה של פצצת אטום

עלינו לקבוע, שהשימוש בסוכנים חשאיים להטמנת פצצות בכל הערים הראשיות של הארץ שנועדה לקרבן — חוץ מערי-הנמלים, הנוחות לגישת אניות זרות — היא שיטת התקפה, שספק רב אם תתקבל על התוקפן, אך עם זאת, במידה שאפשרות הטמנת פצצות בדרך זו מתקבלת על הדעת, שמע מיניה, שהצד האחד עלול לזכות, עוד לפני תחילת פעולות האיבה, ביתרון עצום בענין עריכת פצצותיו והכנתן לפעולה. מובן, שגם יתרון כזה עדיין אין בו משום ערובה מוחלטת בפני תגמול, — אלא אם כן ילווה יתרון זה שב"עריכה" מוקדמת גם יתרון ניכר בהכנה הפסיכולוגית לקראת התגוננות. אך ברור גם זה, שמעמדן היחסי של שתי מעצמות, מבחינת יכולתן להשתמש בפצצה האטומית, תלוי לא רק במספר הפצצות שבידי כל אחת מהן, אלא גם בהמון תנאים אחרים; וביניהם — מצבה של כל אחת מהן מבחינת האפשרויות של "עריכת" פצצותיהן והכנה הפסיכולוגית נגד ההתקפה.

אחד החשובים שבתנאים אלה נוגע למעמדן היחסי של המעצמות היריבות בהתפתחות הטכנית, וביחוד בהתפתחות כלי-הנוע לנשיאת הפצצות. כיום, המכשיר היחיד המשמש להפצצה במרחקים שלמעלה ממאתים מיל הוא המטוס (עם חבר עובדים או בלעדין). רקיטה הנתונה לפיקוח, שתהא מסוגלה להגיע לטווח של אלפי מילין, עדיין ענין הוא לעתיד לבוא. מנסיון המלחמה שעברה נמצאנו למדים, שבדרך כלל עלול אף כוח אוירי נחות-דרגה לפרוץ את מערכת ההגנה האוירית של יריבו, באם הוא מוכן לשאת אבידות מרובות. ואולם אותו נסיון עצמו מוכיח גם זאת, שעדיפותו של הצד האחד, — בכמות ובאיכות, הן בהתקפה אוירית והן בהתגוננות — יכולה לעלות במידה כזו, שתאפשר לו לשוטט, באין מפריע, כמעט, מעל לשטחי האויב, ובה בשעה לסגור את ארצו הוא במידה רבה — אף כי לא שלמה — בפני התפרצויותיו של אותו האויב, והנה אף כי דומה, שערכם של הבדלי-כוחות מסוג זה יפחת במלחמת הפצצות האטומיות לעומת העבר — הרי גם במעט ההפרש, שיישאר אין לזלזל, בשום פנים², ואילו במידה שהתפתחות הרקטות תלך ותשים לאל הבדלים כאלה בכוח-ההתקפה, אין הדעת נותנת, שהתפתחות זו תתקדם בצעדים שווים בכל המעצמות הגדולות. אחת — או אחדות מאלה יעברו בהרבה את האחרים; ודבר זה תלוי לא רק בדרגת הכשרון המדעי וההנדסי העומד לרשותה של כל מדינה, אלא גם בשיעור המאמץ, שממשלתה מזרימה לתוך צינורותיו של מעשה-פיתוח כזה. על כל פנים, האפשרויות, שהמעצמה האחת תתקדם התקדמות-רבתי על פני חברותיה בשימוש התכליתי בפצצה האטומית, — קשורות קשר בל ינתק בהתפתחות הטכנית של כלי-הנוע — לפחות עד שתושג רמה מסוימת, משותפת לכולם, שממנה והלאה אולי לא תהיה עוד חשיבות יתר לכל התפתחות נוספת.

הסתגלות למושגי אורח-מלחמה אטומי

בהמשך המאמר נדון לחד בתוצאות האפשריות של הפרשים ניכרים במידת ריכוז או פיזורן של האוכלוסיות והתעשיות של אומות יריבות, אך מן הראוי להזכיר במקום זה בחינה אחת של אותה הבעיה, ביחוד עד כמה שהיא נוגעת לארצות-הברית: כשמתרכזים בעיר אחת לא רק המוסדות העיקריים של הממשלה הלאומית אלא גם כל מנגנון-הביצוע שלה, לרבות כל המיועדים לנשיאות, לפי התור שקבע החוק, וכן הרשויות הצבאיות העליונות, אף כי ספק הוא, אם יוכל תוקפן לסמוך

(2) בטרם נוכל לראות איזו מערכת-התגוננות בפני פצצות אטומיות כיעילה, מן הדין הוא "שסיכול ההתקפה על שטח-מטרות מסוים יהא מלא". ההדגשה באותה הגדרה היא לגבי שטח-מטרות מסוים ומוגבל, כעיר קטנה או בינונית. ברור הדבר כי אין להשתמש באמנות-מידה מוחלטות כאלה לגבי אומה שלמה, וערים רבות לה, אכן, גם המינימום הנדרש ל"התגוננות יעילה במידה מתקבלת על הדעת" לגבי אומה שלמה כזאת יהיה גבוה בהרבה מן הדרוש במקרה התגוננות בפני פצצות-ט.נ.ט. רגילות, אך ודאי שאין לו להגיע למאת-האחוז של סיכול ההתקפה. ואין במשמעות הדברים הרבה יותר מזה, שאומה שלמה יכולה לספוג יותר פצצות מאשר עיר בודדת.

על כך שישמיד במהלומה אחת את כל האנשים המסוגלים ליטול בידיהם את ההנהגה לעת משבר, הרי יתכן — באם לא תוגבר בינתים בהרבה מידת פיזור של ההנהגה הלאומית לעומת זו הקיימת כעת — שפצצה אחת תגרום נזק מספיק כדי לחולל אנדרלמוסיה גמורה בשעת גיוס הכוחות לעמידה בשער.

מובן מאליה, שמידות החרדה מפני תוצאות הפצצה, שעלולות לגלות הממשלות ואוכלוסיות של מדינות שונות, לא תהיינה שוות. אפשר אולי לטעון, שמדינה טוטליטרית תהיה מוכנה יותר ממדינה דמוקרטית לראות בחורבן עריה ובלבד שלא להיכנע בענין פוליטי מכריע. אולם אין להגזים בערך התוצאה הפוליטית הממשית של הפרש כזה — אף אם נניח שהוא קיים בכלל (דבר, המוטל בספק). כי בשום מקרה מן המקרים האלה לא יתכן שהפתר בפני תוצאות ההתקפה בפצצות-אטומיות מועט יהיה. חשובה יותר היא האפשרות המתקבלת על הדעת, שמדינות טוטליטריות מסוגלות, הרבה יותר ממדינות דמוקרטיות, לכפות על אוכלוסיותיהן אותן התנועות ההמוניות של עמים ותעשיות, הדרושות לפיזור הריכוזים העירוניים.

מצב מסוכן מאין כמוהו, באומה כשלנו, עלול לנבוע לא רק מאי-הצלחתם של המנהיגים הפוליטיים אלא, ביחוד, של הרשויות הצבאיות, לסגל את מחשבתם ותיכונם לפצצה האטומית. האפשרות של התהוות מצב כזה בארצות-הברית היא ממשית מאוד ורצינית מאוד. מודעת הדוגמה של המטא הכללי הצרפתי, שלא ידע לסגל עצמו מלכתחילה לאורח-המלחמה שהיה עתיד לחשתרר ב-1940. פחות מזה ידועות דוגמאות אחרות, שהן קרובות יותר אלינו. עד עת היכתב דברים אלה עדיין לא הוכרה בכל החקירות וגבית-העדויות על האסון ב"נמל-הפנינים" העובדה, הנוגעת לענין ודאי לא פחות מכל העובדות האחרות, שאניותינו היו, למעשה, נטולות כל אמצעי הגנה נגד מטוסים, על כל פנים, בהשואה למה שנחשב רק כעבור שנתים בלבד להכרחי — כשלפי אומדנת ראש לשכת-הציוד של הצי אן, הוכפלה היעילות האנטי-מטוסית של אניות-המערכה שלנו מהסוג הישן לא פחות מאשר פי מאה. השכלול הזה, רובו לא בא אלא למלא פרצים שהזנחנו בעבר. אותם האדמירלים שבילו כה הרבה מהשעות בהן לא היו אחוזי תנומות, בהכחשות להנחה שהאוירון מהוה איום רציני לאניות-המערכה — לא נקטו מעולם את הצעדים הראשוניים הדרושים כדי לאמת את דעותיהם: הוה אומר, לא דאגו לצייד את אניותיהם במכסימום האפשרי של התותחים האנטי-מטוסיים הטובים ביותר, שהיו בעין.

יהיו אשר יהיו השינויים המסוימים, שמצב זה מחייב — ברור, שהרשויות הצבאיות שלנו יצטרכו להטריח את עצמם — במידה לא ידועה עד כה — ולהעביר תחת שבט הבקורת את המושגים הצבאיים שירשו מן העבר. ודבר זה לא יהיה קל ביותר; מן הדין, שיהיו מוכנים להשליך אחר גום, כדבר שאולי אין לו עוד שייכות לענין, את הנסיון שנרכש במאמצים כה רבים וקשים במלחמה שעברה, שבכללו של דבר, היה סיכום הישגיהם בה מזהיר למדי.

עד עתה לא היו עדיין שום סימנים גלויים שיעידו, כי הרשויות הצבאיות באמריקה החלו באמת לחשוב במושגים של אורח-מלחמה אטומי. המבחן, שבושר תוך תרועות רמות לקיץ 1946, תוך הצגת תשעים ושבע אניות בפני פגיעת-ההדף של פצצות אטומיות — מאשר במידת-מה את הרושם הזה. יש לשער שהמבחן נועד בעיקר להערכת יעילות ההגנה שבדרך הפיזור הטקטי — שכן אין לפקפק הרבה בתוצאות התפוצצות פצצה מקרוב לגבי כל ספינה בודדת. אף כי מבחינים כאלה מאלפים בלי ספק, יש לדעת מלכתחילה, שאין בהם כדי ליתן תשובה לבעיה היסודית, בדבר התועלת שבפעצמת-ציים לעתיד לבוא.

אניות בים על כל פנים, אינן עלולות לשמש מטרות צבאיות מגרות ביותר להתקפה בפצצות אטומיות. יכולתן להתפור הופכת אותן למטרות קרובות לבזוז כשם שהן רחוקות מפגיעה, בשביל פצצות בעלות עצמה כה מרוכזת, וכה יקרות המציאות. ניידותן אינה מאפשרת, כמעט, את הפגיעה בהן ברקטות-ענק מרחיקות טווח; והאניות, של צי ארה"ב על כל פנים, הוכיחו שהן מסוגלות — בעזרת כוחן האוירי שלהן עצמן — לגרום אבידות כבדות למטוסי אויב המתאמצים להתקרב אליהן. אך השאלה של מידת בטחונן הן, אינה עיקר מעתה, כי עדיין יתכן שינטל מהציים כל טעם לקיומם, אפילו אם הם עצמם ישארו מתוסנים לחלוטין.

אומה, שאיבדה את מרבית עריה הגדולות, וע"י כך — גם את מרבית מנגנונה התעשייתי — יתכן שלא יהיה לה עוד צורך רב בצי. אחת המטרות העיקריות שלשמן קיים הצי היא להגן על התעבורה הימית, המביאה לתעשית הארץ את חמרי-הגלם הדרושים לה ומוציאה את המוצרים המוגמרים שלה אל קווי-החזית. יתר על כן — אם יאבד המנגנון התעשייתי הלאומי שעמד לשרותו — עלול הצי להימצא בלי האמצעים לתיפקודו. קיצורו של דבר: הבעיות האיסטרטגיות שהוצגו עם בוא הפצצה האטומית חורגות אל מעבר לכל השאלות הטקטיות; ואין ספק, שהמבחן של 1946, והמחלוקת שאין להימנע ממנה בעקבותיו, רק יסייעו לערפל בעית-יסוד זו.

תקצית התקנית היא לתקדים את קשיי ההנשמה.

מרקו דה וובנרג